

Оцінки з брехнею та провокування списування. Як виховувати доброчесність у школі

Джерело - [НУШ](#)

Авторка – Марія Марковська,

З академічною доброчесністю в школах України не все так погано, як здається. Мовляв, попри все, суспільство готове до доброчесності. Інакше – не було би Революції на граніті чи Революції гідності. Це – відхід від пострадянщини.

Так вважає завідувачка кафедри історії НаУКМА “Києво-Могилянська академія”, кандидатка наук, доцентка, учасниця проєкту про сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) та авторка посібника про доброчесність Наталя Шліхта [далі в тексті – пряма мова Наталії].

Натомість кожна людина й кожна сім'я може починати із себе. Наприклад, розповідати дитині змалку, що всі слова та інформація в інтернеті чи в книжці мають автора, а щоби щось оцінити, треба вкласти свої сили. Це – перші кроки до створення доброчесного суспільства.

Що таке академічна доброчесність

Якщо пояснювати на “хлопський розум”, то академічна доброчесність – це коли ти не вдаєшся до плагіату, списування, шахрайства та хабарництва.

Коли ми говоримо про академічну доброчесність, то звертаємося до двох складників терміну: “академічна” й “доброчесність”. Першочерговим є термін “доброчесність”. Він має набагато ширше, фундаментальніше й базовіше значення, яке стосується взаємин між людьми й засадничих принципів, побудованих на моральних і філософських категоріях. Як-от, правдивість, працелюбність, толерантність, чесність, моральність.

Другий складник – “академічна” – звужує та уточнює значення доброчесності до академічного середовища, принципу взаємин між учасниками академічного процесу. Виходить, що академічна доброчесність – це базовий принцип взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, який містить у собі низку моральних аспектів.

Яка ситуація з академічною доброчесністю в школах і чому

Перші кроки, щоб розробити спеціальний закон про середню освіту, в якому йдеться про академічну доброчесність, з'явилися після 2017–2018 років.

З огляду на те, що цей розвиток дуже недавній, на науково-дослідному рівні ми маємо мало інформації про те, що з доброчесністю в школі. З іншого боку, маємо загальне уявлення, дізнаємося це з блогів, коментарів батьків і вчителів у соцмережах. Видається, що так званий загальний клімат доброчесності несприятливий.

Бо йдеться про масове списування, яке толерують вчителі, реферати, які школярі скачують з інтернету, не даючи покликання на джерело, про масове використання ГДЗ, недоброчесність під час підготовки робіт у МАН і на шкільних олімпіадах, репетиторство замість нормального пояснення матеріалу на уроках.

Що за кордоном

Я брала участь не в одній конференції з академічної доброчесності й все має такий вигляд, ніби в Україні все дуже погано, бо в нас пострадянська спадщина. А ось у цивілізованому світі ситуація інакша.

Але це неправда! У європейських країнах, США й Канаді проблема доброчесності на середній ланці освіти нещодавно почала проговорюватися. Можливо, це почалося на років 10 раніше, ніж у нас.

Однак там є чіткі правила. Якщо людина вдається до плагіату в науковій роботі, вона, як мінімум, втрачає своє ім'я, а як максимум – науковий ступінь чи роботу. І, на відміну від нашого контексту, це працює. Також за кордоном проводять набагато більше соціологічних досліджень, опитувань. Так-от, я запам'ятала показову фразу в одному з американських посібників для середньої школи 2011 року. Вони пишуть у передмові, що публікація їхнього посібника – це реакція на епідемію списування. Тобто проблема є, і з нею треба працювати. Але не варто зміщувати акценти й казати: *“Ой, які ми нещасні, як у нас усе погано”*.

З чого чи з кого треба почати, аби змінити ситуацію

У суспільстві мають бути умови для розвитку доброчесності. І це найскладніше. Тому що суспільні атмосферу, розуміння, принцип взаємин змінити найважче. Можна скільки завгодно прописувати в законі покарання за недоброчесність, показово когось карати, але люди завжди знаходять можливість не дотримуватися правил.

Тільки коли в суспільстві з'явиться поняття, що бути доброчесним – нормально або навіть модно, відбудуться зміни на всіх рівнях освіти. А це залежить не тільки від моєї й вашої волі, це залежить від політиків, від публічного контексту. Це – величезна спільна робота.

У педагогічній практиці недооцінюють вплив і роль сім'ї. Мені дуже подобається одна із засадничих концепцій НУШ – педагогіка партнерства. У якомусь інтерв'ю з учителем була класна фраза, що батьки кидають дітей у школу, як у пральну машину, і думають, що їм видадуть готовий продукт. Але так не буває. Тільки на особистому рівні, у разі змін у сім'ї й поясненнях елементарних принципів усе може почати змінюватися. Наприклад, треба пояснювати дитині, що:

- для того, щоби щось отримати, треба щось вкласти;
- ти маєш бути толерантним до інших і поважати думку інших, якщо хочеш, щоби поважали твою;
- твоя думка має велику цінність.

Як працювати зі школярами, аби вони були доброчесними

Немає окремого предмета про академічну доброчесність, і не мусить бути. Радше треба використовувати потенціал уроків та виховних годин – щоби ненав'язливо розповідати про доброчесність.

1. **Змалечку** в дитини треба виховувати уявлення, що будь-який текст чи слова комусь належать. Наприклад, мій старший син нині в 5 класі. І для дитини інформація в інтернеті – це просто інформація, яку можна використати. Через її надлишок, у дітей немає уявлення, що текст обов'язково має автора, якого ти повинен поважати й визнавати.

Так-от, коли в молодших класах синові задавали з природознавства написати щось про планети, я казала йому, що треба вказати, звідки він узяв цю інформацію, тобто джерело. Такого завдання не було, але якщо дитина це робитиме – це стане звичкою. І тоді не буде масового списування і скачування рефератів.

2. Найбільший виховний потенціал у будь-якому класі мають **уроки української чи зарубіжної літератур, а також мови**. Наприклад, у молодшій школі діти працюють з усною народною творчістю: з казками, приказками, прислів'ями. А що може бути краще для виховання базових моральних доброчесних принципів? Візьміть будь-яку казку, приказку чи прислів'я й розберіть їх не тільки граматично, а поставте запитання до суті. Наприклад, чому тут оспівується працелюбність? Чому засуджується брехня?

Коли вивчаються твори, як-от “Грицева шкільна наука”, чим не підстава, щоби поговорити про принципи вивчення? Наприклад, що зубрити – це не вихід.

3. Образотворче мистецтво також має великий потенціал, тому що є багато творів в історії мистецтва, які так чи інакше порушують пов’язані теми. Наприклад, “Знову двійка” Решетнікова.

4. А щодо **фізкультури** – є класний олімпійський вислів: “Головне – участь, а не перемога”. Можна пояснити дитині, що головне – це докласти зусилля. І на фізкультурі це працює, бо, на відміну від інших уроків, тут ти або стрибнув 2 метри, або не стрибнув. І ніяк не можна сфальшувати. Але також треба враховувати момент, що не всім бути олімпійськими чемпіонами, і це нормально. Треба оцінювати зусилля.

5. У шкільному підручнику викладається трохи інша **історія**, здебільшого політична. Уся історія в підручнику – це перелік дат, осіб, подій. Але є інша історія – коли ми звертаємося до тих людей, які жили в той чи той час, до їхнього побуту, щоденних економічних проблем, суспільних та соціальних зв’язків. Тут можна спостерігати, як взаємодіють люди, які результати ухвалення рішень, завдяки чому люди чогось досягали в житті або чому не досягали нічого.

6. На рівні **старшої школи**, наприклад, можна говорити про цитату не так, як говорять на уроках української мови, – що це просто лапки, кома, тире. А говорити про її суть. Мовляв, ти віддаєш повагу, що це не твої слова, і визнаєш, що це сказала чи написала інша людина.

7. Не можна **вимагати від дітей чогось, не створюючи відповідні умови для них**. Вчителі мають показувати зразок доброчесності. Дитина повинна знати: якщо вона виконала свою роботу, вклала сили, то її працю обов’язково оцінять. А натомість робота її однокласника, який списав, не буде добре оцінюватися.

8. Часто **вчителі провокують списування**. Як мінімум, коли задають завдання, які нереально виконати. Наприклад, реферат у старшій школі на тему принципів побудови Всесвіту. А ще я зіштовхнулася з таким: у сина було дистанційне навчання, і я бачила, як дитина виконує завдання з літератури. Він прочитав уривок із тексту, який йому задали. Після цього треба було виконати письмовий тест, у якому є питання щодо всього тексту, а не уривку. Це стимулює дитину зауглити й пошукати відповідь. А хто тоді винний? Дитина?

Чому важливо виховувати доброчесність зі школи

Я відповім цитатою одного з американських колег, яку оголошували на конгресі: “*Студенти не починають масово списувати, приходячи в університети. Недоброчесність не починається у вишій чи в науковій діяльності, чи в суспільно-політичному житті. Це все закладається в школі*”.

Коли дитина закінчує школу, вона не є сформованою, але має деякі закладені уявлення в характері. Наприклад, точно є уявлення про головну стратегію в житті. І вона може бути різною: або я готова працювати і я розумію, що відповідаю за свої вчинки й отримую за них винагороду чи покарання, я готова обстоювати свою думку, і я толерантна.

Або в дитини немає такого уявлення. Натомість є уявлення, що схитрувати – це досягти чогось легким шляхом. І навіть тоді вкладатися і працювати? І згодом цю життєву стратегію дуже важко змінити. Тому краще починати зі школи.